

յայտնեց, միւսն ասաց, որ, մի քանի տարի ճանաչելով Գիտօրին, նրան միշտ համարել է առողջ դատողութեանը զուրկ մարդ, բայց չէ կարող պնդել, որ նա կատարելապէս խելագար է: Սկզբից յայտնեց, որ իր խնդիրքի համեմատ վկայ է կանչված այժմեան նախագահ Արտեր:

ՅԻՆԱՍԻԱ

Պատգամաւորների ժողովի մէջ երկու նոր մինիստրութիւնների համար կրեդիտի հարցը քննելու ժամանակ կարգադրեցաւ պարլամենտական մասնաժողովի զեկուցումը, որ պախարակում էր նոր հիմնարկութիւնների որոշումը առանց պարլամենտի գիտութեան: Գամբետտա այդ տեղիքով մի փոքր ճառ արտասանեց: «Ֆեդերալիստները ցանկանում են սահմանափակել կենտրոնական իշխանութեան իրաւունքները և ֆրանսիան մանր մասերի բաժանել: Բայց ես և իմ կուսակցութիւնը միշտ հակառակ կը լինենք այդպիսի դադափարներին: Ով որ չէ ցանկանում, որ այժմեան մինիստրութիւնը հաստատվի, թող բացարձակ գործէ: Չէ կարելի չը ցաւել զեկուցանողի մոլեթ մտքերի պատճառով: Պատգամաւորների ժողովը կարող է քննադատել նոր հիմնարկութիւնները, բայց չէ կարող փոքրացնել հանրապետութեան նախագահի իրաւունքները: Ճշմարիտ է զեկուցանողը խօսում է ապագայի մասին, բայց նա խորամանկութիւն է անում: Պատգամաւորների ժողովը պէտք է ուղղակի յայտնէ, արդեօք համաձայն է թէ ոչ կրեդիտ օրոշել նոր մինիստրութիւնների համար: Մասնաժողովի նախագահ և զեկուցանող Բիբո այնպիսի աշողութեամբ պատասխանեց առաջին մինիստրին, որ արժանացաւ պատգամաւորների ամբողջ ժողովի ծափահարութիւններին: Այդ հանգամանքը բարկացրեց Գամբետտային: «Մասնաժողովը, ասաց Բիբո, նոր մինիստրութիւնների մասին հրամանին միմիայն քաղաքական նշանակութիւն տուեց և չի մերժի հարկաւոր կրեդիտը, թէպէտ նրանց միապետական շքեղութիւն է համարում: Այդ մինիստրութիւնների մասին դատելու համար, մաս-

նաժովը կը սպասի նրանց գործքերի հետեւանքներին: Մասնաժողովը միայն հարցնում է, արդեօք կարելի է երկու մինիստրութիւններ հիմնել միմիայն կառավարութեան հրամանով: Ուրիշ ոչ մի երկրում այդ թոյլ տուած չէ: Գերմանիայի մէջ իշխան Բիսմարկի փորձեց նոր մինիստրութիւն հիմնել Ֆրանսական օրէնքի օգնութեամբ, բայց ազատամիտները անխնայ քննադատեցին այդ օրէնքը: Մի և նոյնը կատարվեցաւ իտալիայի մէջ: Անհրաժեշտ է պատգամաւորների ժողովի և կառավարութեան ուշադրութիւնը դարձնել այս նշանաւոր հարցի վրա: Բայց եթէ ժողովը ուրիշ կերպ չը կարողանար բողոքել, եթէ ոչ մինիստրութեանը իշխանութեանը զրկելով, նրա ազատութիւնը չափազանց սահմանափակված կը լինէր: Գամբետտա պատասխանեց. «Հանրապետութեան նախագահը իրաւունք ունէր նոր մինիստրութիւնների նշանակել, ինչպէս պատգամաւորների ժողովն էլ իրաւունք ունէր կրեդիտ չը բանալ: Կառավարութիւնը պատրաստ է հպատակվել պատգամաւորների ժողովի կամքին, միայն թէ նա ուղղակի յայտնվի: Կառավարութիւնը կարող է համապատասխան օրինագիծ առաջարկել և մինիստրութիւնները ուրիշ ժամանակ հիմնել: Միթէ մասնաժողովը չէ կարող յետ առնել իր յայտնած կարծիքը: Մասնաժողովը, պատասխանեց Բիբո, ոչինչ չունի յետ առնելու, որովհետեւ նա ոչինչ չէ առաջարկել: Այստեղ միայն քաղաքական կերպով մտքերի փոխանակութիւն է կատարվում պատգամաւորների ժողովի և կառավարութեան մէջ:» Հարցը քուէարկելուց յետոյ կրեդիտը հաստատվեցաւ 380 ձայնների մեծամասնութեամբ 103-ի դէմ:»

ՆԱՄԱԿ ԹԻԻՐԻՍԻԱՅԻՑ

Կ. Պոլս, 23 նոյեմբերի

Պատրիարքական տաղանայը կը շարունակի Շաբաթ մէ որ պատրիարքը հրաժարական խնդրած է և Ազգ. ժողովը առկա չը գումարուեցաւ որոշում տալու համար: Զարմանալի պիտի թուի այս, եթէ չը գիտնաք թէ որչափ կնճառտ է այս հրաժարականի հարցը, և թէ Ազգ. ժողովը որչափ բաժանեալ է իր մէջ այս խնդրոյն մասին, աւելութեամբ, այդ կը նշանակէ խաբէ իրան, և խաբելով կորստեան մատնել: Թշնամին անհամեմատ զօրաւոր է մեզանից: Մեր զօրքերը նրանց առջևից այնպէս էին փախչում, որպէս թշնամեցաւ անոնք կատաղի մարդիկ առջևից: Այդ թշնամութեանը, որ արձակում են մեզ վրա, մեզանից են խլել: Մեր զէքը գործ են դնում մեր դէմ: —Իսկ այդ անեղիւղ, անձնանուէր և ճարպիկ զինուորներին կառավարում է, որպէս ընդհանուր հրամանատար, մի հմուտ, փորձառու և հաստատաւոր մարդ, որպիսին է Միխիթար սպարապետը:

—Եւ առանց կեղծելու, առանց չափազանցութեան հաղորդելի ձեզ այն բոլոր տեղեկութիւնները, ինչ որ մեծ աշխատութեամբ ձեռք է բերել թշնամու գործողութիւնների վերաբերութեամբ: Այժմ մեռած է ինձ բացատրել մեր պաշարված բերդի գրութիւնը: Չեզ յայտնի է, որ երեք ճանապարհով միայն կարելի է մօտենալ մեր բերդին. առաջինը Գեղվայ գետի ձորամիջով, իսկ երկրորդը և երրորդը՝ Հալիճոյի գետի ստորին և երկրորդը կազմելով: Այդ երեք ճանապարհները բռնված են թշնամու զօրքերով: Բայնիդուր իշխանը, Մէլիք-Փարսադանը և Ալի-Քանդուր զորավարը բռնել են Գեղվայ գետի անցքը: Միխիթար սպարապետը բռնել է Հալիճոյի գետի վերին անցքը: Մենք զբաղվում ենք զօրէ արկղի մէջ. ոչ մի կազմից փախուստի ճանապարհ չունենք:

Վէլիբը վերջացրեց իր զեկուցումը: Խանը կամ բողոքով չէ լսում, կամ եթէ լսում էր, գոտաբանում էր հաւատալ իր ականջներին: Նա երե-

ւանքան բաժանեալ, որ երբ ժողովի անհասարակ տի ըլլայ իրեն անմիջական որոշում տալ. անոր համար երեսփոխանք աւելի լաւ սեպեցին որ նախ մէջերին զանազան հարցերու: Նկատմամբ համաձայնութիւն մը գոյացնեն և ապա ժողովին, որպէս զի որոշում տան ալ դիւրին ըլլայ:—Որոշելու դժուար կէտը սա է, արդեօք և պէտք է սպասել որ կառավարութիւնը նախ իր պատասխանը տայ հրաժարականի մասին և վերջը Ազգ. ժողովը իր որոշումը հաղորդէ հրաժարականի մասին:—Այս վերջի կարծեաց պաշտպաններն կըսեն թէ ազգն է որ նախ կընտրէ պատրիարքը և ապա կառավարութիւնը կը վաւերացնէ այդ ընտրութիւնը. ուրեմն նախ ազգին անկէ հրաժարականն ալ ընդունել կամ մերժել: Մանաւանդ որ Բ. Դուռն ալ անշուշտ որոշում մը տալու համար պիտի ուզէ մեր Ազգ. ժողովոյ կարծիքն զիտնալ: Իսկ հակառակ համոզում ունեցողները կըսեն. եթէ պատրիարքը իր հրաժարականը միայն ազգին խրկած ըլլար, խնդիրը չառ պարզ կըլլար, բայց քանի որ մի և նոյն ժամանակ կառավարութեան ալ խրկած է, խնդիրը ուրիշ կերպ կըլլայ: Եթէ Ազգ. ժողովը մերժէ հրաժարականը, բայց կառավարութիւնը ընդունի, այն ատեն ինչ պիտի ընենք. տեղի պիտի տանք. եթէ տեղի տանք, ազգին ազդեցութիւնը շատ պակասած կըլլայ Դրան մօտ. պնդե՞ք պիտի, կառավարութեան հետ վէճ պիտի ծագի և հետեւութիւնը ամեն կերպով մնաստկար պիտի ըլլայ ազգին: Իսկ եթէ յանկարծ հակառակ պարագան պատահի, Ազգ. ժողովը Ներսէս սրբազանի հրաժարիլը օգտակար դառն, և Բ. Դուռն այդ հրաժարականը մերժէ, այն ատեն ազգը ինքնին պստիկ մնացած պիտի ըլլայ, և Ներսէս սրբազան ալ ամենին չը պիտի ուզէ պատրիարք ըլլալ: Հետեւաբար կըսեն, քանի որ այս խնդիրը կառավարութեան որոշմանց հետ սերտ յարաբերութիւն ունի, հարկ անհրաժեշտ է նախ կառավարութեան կողմէր գիտնալ:—Մինչև այս առաւօտ այնպէս կը կարծուի որ արդարութեան գործոց նախարար ձևվոթ բաշան պաշտօնապէս չէ ներկայացուցած նախարարաց ժողովին պատրիարքի պատճառաբանեալ հրաժարութեանը:

Ազգ. ժողովոյ զեկուցանողը շարաթ օրէ դուռնեցան կողմէր մը գոյացնելու համար. կարծիքը գոյացուցեր են և մեր ստացած տեղեկութիւնը սա է:—Ազգ. ժողովը ինչպե՞ս կամ երեքշաբթի օրը գումարի. ժողովը որոշէ պատգամաւորութիւն մը ընտրել որ Բ. Դրան ներկայանայ և յայտարարէ թէ հայ ազգը զոհ է Ներսէս պատրիարքին և հայ ազգը համոզուած է նախ որ պատրիարքը երբեք օսմանեան տէրութեան շահուց հակառակ չէ գործած, վասն զի աւելայ չէր կարող, որ հայը, իր կարծիքով, ստոր, անարգ և երկչոտ հայը, կարող էր այն հրաշքները գործել, ինչ որ պատում էր (ցնդած) վէլիբը: Վէլիբի խօսքերը փոխանակ մեղմացնելու, աւելի խստացրին նրա յամառութիւնը: Նա ասաց.

—Եթէ երկինքն էլ փուլ գալու լինի իմ վրա, եթէ դժոխքի բոլոր չար ոգիները իրանց զենքերը իմ դէմ դարձնելու լինեն, ես դարձեալ անձնատուր չեմ լինի:

—Բոլորովին հաւատում եմ, պատասխանեց վէլիբը սառնութեամբ. —դուք անձնատուր չէք լինի: Բայց առաւօտեան, երբ թշնամին կը կատարէ ինչ առաջին յարձակումը, ձեռք գորապետները իրանց ձեռքով կը բաց անեն բերդի դռները թշնամու առջև:

—Երբ որ իմ գորապետները այս աստիճան ցած կը լինեն, ինձ կը մնայ այնուհետև մի բան անել. —այդ ամբողջ կը թռչի օդի մէջ... Եւ թոյլ չեմ տայ, որ իմ կնիկները, իմ զուգակները ընկնեն անհաւատների ձեռքը:

Վէլիբը ոչինչ չը պատասխանեց: Նա գիտէր, որ ամբողջ ներքնայարկերում դրած էին հարկաւոր ասպարակներ, լցրած զառօղով: Մի փոքրիկ կայծ բռնական էր, որ կատարվէր խանի բաղձանքը: Խանը վեր կացաւ. վեր կացաւ և վէլիբը: Նրա դէմը սաստիկ զայրացած էր, բայց զսպելով իր խորին վրդովմունքը, մի ժամանակ անսովոր մեղմութեամբ դարձաւ գեղի վէլիբը, ասելով.

—Եւ ձեզանից մի բան եմ խնդրում, վէլիբ, թոյլ տուեցէ ինձ կարգադրել գործը այնպէս, որպէս ինքս ցանկանում եմ: Ձեր կողմէր, ձեռք համազմունք ձեզ համար պահեցէ: Եւ ձեզանից

հայ ազգը իր և օսմանեան տէրութեան շահերն իրարմէ տարբեր չը դիտեր, ուստի ժողովը կառավարութիւնն էր խնդրէ որ պատրիարքի հրաժարականը մերժէ, և հաճի վերջ տալ այն զանգառանաց, զոր պատրիարքը կը ներկայացնէ:—

Ամենէն աւելի հաւանական է որ այս որոշումը ընդունելի ըլլայ ժողովին. թէպէտ մաս մը կայ, որ պատրիարքի հրաժարականը ինչ որ ալ ըլլայ ընդունել և տեղապահ մը կարգել, կանոնաւոր պատասխանատու վարչութիւն մը ընտրել և արով ազգը իր գործերը իր ձեռքովը տեսած կըլլայ, մինչև որ Բ. Դրան հետ յարաբերութիւնը լաւանան, Այս առաջարկութիւնն ալ բաւական համամիտներ ունի:

Հրաժարականի խնդրոյն վրայ մեր թերթերը կարեւոր յօդուածներ չունեն. սովորական եղած քանի մը բացատրութիւնք կը գործածուին:—Լէվանթ, Սթամպուլ, Ֆարքիշ կը գրեն, բայց բարձր տեսակետներով:—Թիւրք թերթերը կը յայտարարեն թէ պատրիարքները զեպանաց հետ ո և է յարաբերութիւն պէտք չէ ունենան, որով կուզեն հասկցնել թէ Ներսէս պատրիարք մեղապարտ է այնպէս ընելուն և թէ ապագային մէջ ով ալ ըլլայ պատրիարք, այլ ևս զեպանաց հետ յարաբերութիւն հաստատել զգուշանալու են:

Հայկակ

ՄՇԱԿԻ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԴԵՐՈՒԹՅՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 8 դեկտեմբերի: Լրագիրները դեկտեմբերի 8-ից հաղորդում են. Պետական խորհրդին ներկայացվեցաւ Ֆինանսների մինիստրի առաջարկութիւնը. մի բանի հիմնել, որպէս զի միջին չափից պակաս բաժնի ստացող գիւղացիները հողեր գնելու ժամանակ կրեդիտ ունենան: Ծուռով ընտանեկան (?) բոլոր գործերը, որոնք վճարվում էին վարչական ձևով, պետական պոլիցիայի բաժնի մէջ, կը յանձնվեն խնդիրների մասնաժողովին:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 8 դեկտեմբերի: Պետական բանկի 50% տոմսով առաջին շրջանի արժէ 93 ռ. 25 կ., երկրորդ 90 ռ. 75 կ., երրորդ 91 ռ., չորրորդ 90 ռ. 62 կ., ներքին 50% առաջին փոխառութեան տոմսով արժէ 224 ռ. 62 կ., երկրորդ 216 ռ. 75 կ., արեւելեան առաջին փոխառութեան տոմսով արժէ 90 ռ. 12 կ., երկրորդ 90 ռ. 25 կ., երրորդ 90 ռ. 25 կ., օսկի 7 ռ. 82 կ.: Ռուսաց 1 ռուբլ Լոնդոնի վրա արժէ 25,31 պէնս, ռուսաց 100 ռ. Համբուրգի վրա արժէ 216 մարկ, Փարիզի վրա 266 Ֆրանկ 75 սանտիմ:

Խաբաղիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԵՐՈՒՆԻ

միայն լուծիւն եմ պահանջում: Այն խօսքերը, որոցմով աշխատում էիք յուսանատացնել ինձ, թէ եւ չը յաղովեցաւ ձեզ,—կարող են աւելի հեշտութեամբ յուսանատացնել իմ գորապետներին: Նրանց մօտ ոչինչ մի խօսեցէք:

Նա դուրս եկաւ սենեակից: Վշտացած վէլիբը լուռ մտախոնքեան մէջ հետեւում էր նրան: Ամբողջ բակում մի խումբ ծառաներ, վառած ջահերը ձեռներին բռնած, սպասում էին նրան: Երբ տեսան իրանց տիրոջ յայտնվելը, կարգով շարվեցան նրա առջև, լուսաւորեցին նրա ուղին: Խանը դիմեց դէպի մեծ դահլիճը, ուր այդ միջոցին հաւաքված էին նրա գորապետները և նշանաւոր պաշտօնականները: Բոլորը ընդունեցին նրան ընդհանուր երկրպագութեամբ: Նա նստեց իր պատշաճաւոր տեղը, մնացածները ոտքի վրա կանգնած, լուծեցան սպասում էին լսել նրա հրամանը: Նա հանդիսաւոր կերպով սկսեց խօսել, թէ ինչ եղբայրութիւնների հասցրեց իր և վէլիբի հետ ունեցած համաձայն խորհուրդը: Եւ սկսեց հրահանգներ տալ, ի հարկէ, բոլորովին հակառակ վէլիբի կարծիքին: Իր փոքրիկ ճառը նա վերջացրեց այդ խօսքերով.

—Առաւօտեան նամազը կատարելուց յետոյ, մենք կը սկսենք կռիւլ դրանով, որ այդ բերդում գտնված բոլոր հայ բնակիչների զուգանքը կը դնենք մեր թշնամութեան մէջ և կարձակենք դէպի թշնամու բանակը...

Բոլորը ուրախութեամբ ընդունեցին խանի հրամանը, և մինչև գետին երկրպագելով, սկսեցին օրհնել նրա կեանքը:

Վէլիբը լուռ կացաւ. ոչինչ չը խօսեց: (Եւ շարունակվի)